

HABER

ARAM EKİN DURAN
eduran@ekonomist.com.tr

Yatırımcılar şimdi de ilçe bazlı teşvik istiyor

Haziran 2012'den beri yürürlükte olan teşvik sistemi, küresel ekonomideki olumsuz gelişmeler ve Türkiye'de büyümenin beklenenin altında kalmasıyla 2014'te pek ilgi görmedi. Geçen yıl teşvikli yatırım tutarı yüzde 36 azalırken, toplam yatırımların yüzde 42'si Marmara'da toplandı. Yatırımcılar, "Kalkınmanın sağlanabilmesi için ilçe ve sektör bazlı yeni bir teşvik sistemi şart" diyor.

Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomik durgunluğa demir attığı, Rusya'nın Batı'nın ambargosu nedeniyle darboğaz yaşadığı ve Suriye ile Irak'taki ticaret yollarının kapandığı 2014 yılı, Türkiye'deki yatırımların da fren yaptığı bir yıl oldu. Yılın tamamında gerçekleştirilen teşvikli yatırımların oranı yüzde 36 geriledi.

Ekonomi Bakanlığı'na bağlı Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, hükümetin 15 Haziran 2012'de yürürlüğe koyduğu yeni teşvik sistemi geçen 2,5 yıl içinde 195 milyar TL'lik yatırımın ve 428 bin yeni istihdamın önünü açtı. Bu dönemde alınan yatırım teşvik belgesi sayısı 11 bini aştı. 2,5 yıllık sürede ortaya çıkan teşvikli yatırımların yüzde 50'si 2013 yılında gerçekleşti. Bu dönemde 96 milyar TL'lik yatırım teşvik belgesi alındı. Ancak 2014 yılı teşvik sistemi için hayal kırıklığı oldu. Teşvikli yatırım tutarı geçen yıl yüzde 36 azalarak 96 milyar liradan 61 mil-

Yatırım teşvikleri 2014'te geriledi

(Teşvikli yatırımlarda son beş yılın bilançosu)

Yıllar	Belge sayısı	Sabit yatırım tutarı (Milyar TL)	Yaratılacak istihdam
2010	3.969	60,8	137.976
2011	4.253	52,7	123.603
2012	4.253	57,9	148.795
2013	4.927	96,1	191.845
2014	4.062	61,8	143.763
Toplam	21.464	329,2	745.982

Kaynak: Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

En fazla düşüş madencilikte yaşandı

(Teşvikli yatırımların sektörel dağılımı, milyar TL)

Sektör	2013	2014	Değişim oranı (%)
Madencilik	7,8	1,9	-78,3
Enerji	33,2	10,3	-73,7
İmalat	34,5	23,2	-43,2
Tarım	0,9	0,6	-38,6
Hizmet	19,7	25,7	10,4

Kaynak: Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

yar liraya düştü. Yaratılacak istihdam ise 192 binden, yüzde 25 kayıpla, 144 bine geriledi.

ÜÇTE BİRİ BEŞ KENTE

Yatırım teşvik belgesi sayısı olarak ele alındığında, İstanbul 2014 yılında yüzde 12,8 ile en çok yatırım yapılan il oldu. Yüzde 5,4 ile Bursa yatırımcıların ikinci tercihini oluşturdu. Bursa'yı yüzde 4,6 ile İzmir ve yüzde 4,1 ile Ankara izlerken, Konya yüzde 3,9 ile beşinci sırada yer aldı. Böylelikle en çok yatırım çeken beş kent, toplam teşvikli yatırımların yüzde 30,8'ine ev sahipliği yapmış oldu.

Yatırım teşvik belgelerinin yüzde 2,9'unu alan Diyarbakır ilk 10'a 6'ncı Bölge'den giren tek il olurken, 2014'te en az yatırım çeken dört ili ise sırasıyla Bayburt, Ardahan, Tunceli ve Hakkari oluşturdu. Bu dört ilde geçen yıl yatırım yapmak isteyen yatırımcı sayısı 10'a bile ulaşamazken, her bir kentin çektiği yatırım miktarı da 10 milyon

TL'nin altında kaldı.

2014'te teşvik belgesine bağlanan yatırımlar hizmetler dışında tüm ana sektörlerde geriledi. Madencilik sektörüne yönelik yatırım tutarı yüzde 78,3'lük düşüşle 7,8 milyar liradan 2 milyar TL'nin altına indi. Enerji yatırımları da yüzde 73,7'lik rekor düşüşle 33,2 milyar liradan 10,3 milyar liraya geriledi.

"YENİ DÜZENLEME GEREKİYOR"

Teşvikli yatırımlardaki sert düşüşün nedenlerini ve çözüm önerilerini Ekonomist'e anlatan iş dünyası temsilcileri, hükümetin mevcut teşvik sistemi yerine ilçe bazlı ve sektörleri hedef alan yeni bir teşvik programı ortaya koymasını gerektiğini belirtiyor.

Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED) Başkanı Süleyman Onatça, bölgelerarası gelişmişlik farkının dünyanın en yoksul ülkelerinde 4,5 kat iken Türkiye'de 4,3 kata ulaştığına dikkat çekiyor. Hükümetin Haziran 2012'de uygulamaya başladığı teşvik sisteminin bonkör ancak hedefine ulaşmayan bir sistem olduğunu dile getiren Onatça, "İlçeler ve ilçelerdeki avantajlı sektörleri hedef alan yeni bir düzenleme şart" diyor.

2014'ün seçimler ve jeopolitik riskler nedeniyle 'kayıp yıl' haline geldiğini ifade eden Onatça, şu değerlendirmede bulunuyor: "2015'te de ekonomiye ilişkin tek tartışma konusu Merkez Bankası'nın faiz kararları oldu. Hiçbir reform konuşulmuyor. Böyle giderse yılın ilk yarısında yatırımlarda bir hareket olmaz. Belki ikinci yarının sonra seçimin tamamlanması ile bir hareketlenme mümkün olabilir."

6'NCI BÖLGE'DE YARIYA İNDİ

6'nci Bölge'nin kalkınması umuduyla yüzde 60'a varan desteklerin verildiği teşvik sisteminde yatırımların yine sanayi ve ticaretin kalbi olan Marmara Bölgesi'nde yoğunlaşmasının önüne geçilemedi. 2014'te toplam teşvikli yatırımların yüzde 42'si 1'inci Bölge olarak belirlenen Marmara'da yer aldı. Geçen yıl Marmara Bölgesi

"Bölgesel teşvik artık demode"

Toplam teşvikli yatırımların yüzde 12,8'ini çeken İstanbul, yatırımcı ilgisi açısından Türkiye'de ilk sırada yer alıyor. Bugün mevcut bölgesel ve sektörel teşviklerin yanı sıra yüksek katma değer üreten ve yüksek teknoloji yoğunluklu projeler temelli teşvik sistemine ihtiyaç duyulduğunu vurgulayan İstanbul Sanayi Odası (İSO) Başkanı Erdal Bahçivan, "Türkiye'nin üretiminin sadece 1-2 temel bölgede büyümesine yönelik, kaynakları sadece bu bölgelere aktarma politikasının çok doğru olmadığını düşünüyorum" diyor. Bir harita üzerinden teşvik politikası belirlemenin artık çok 'demode' olduğunu vurgulayan Bahçivan, "İhtiyacı olan il ile ihtiyacı olmayan il arasında bir ayırım yapılmamalı. Teşviklerde geri kalmışlık, ileri gitmişlik mantığı son bulmalı. Bugün eğer bir sanayi yatırımı İstanbul'da çok yüksek bir katma değer yaratıyorsa İstanbul'un en mantıklı yerinde dahi bir arsa teşviki verilebilmeli" değerlendirmesinde bulunuyor.

İçin alınan teşvikli yatırımların miktarı 26 milyar TL olurken, bu rakam 6'nci Bölge için yalnızca 4,2 milyar TL olarak gerçekleşti. 2013'te ise 6'nci Bölge'deki yatırımlar 7,6 milyar TL olarak gerçekleşmişti. 6'nci Bölge'deki yatırım miktarındaki düşüş yüzde 45'i buldu.

Teşviklerin en yüksek uygulandığı 6'nci Bölge'den Van'a ses verelim. Van Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Necdet Takva, 2014'te uluslararası piyasalardaki belirsizliklerle birlikte Türkiye'nin yeni Orta Vadeli Program (OVP) ile ekonomi politikalarını revize etmesinin yatırımcıyı temkinli bir duruşa ittiğini dile getiriyor. Takva, "Önceden alınan yatırım kararları bu gelişmeler sonrasında askıya alındı. Özellikle Van'ın da içinde bulunduğu

6. Bölge'de enerji ve ulaşım alanındaki altyapı eksiklikleri yatırımcıyı karamsarlığa itiyor" diyor. Bölge illerinde hala enerji ihtiyaçlarının giderilemediğini ve arsa tesislerinde sorun yaşandığını dile getiren Takva, "Irak, İran ve Suriye pazarlarına ulaşımın zorluğu ve son dönemde 6-8 Ekim olayları nedeniyle yatırımlar askıya alındı. 2015'te de mevcut sorunlarımız giderilmediği takdirde bir iyileşme beklemiyoruz" diye konuşuyor.

"İLÇE BAZLI DÜZENLEME ŞART"

Teşvik sistemi 6'nci Bölge'de hantal kınklığı yaratırken, yatırımların toplandığı 1'inci Bölge'de de durum pek parlak değil. Teşvikli yatırımları çekmek konusunda sıkıntı yaşayan bir diğer il de 1'inci Bölge'deki İzmir. Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı Ender Yorgancılar, Petkim'in İzmir'de gerçekleştirdiği 5,6 milyar dolarlık dev rafineri ve liman yatırımı dışında İzmir'in ekonomik potansiyeli ile eşdeğer bir yatırım çekemediğini belirtiyor. Yorgancılar, şunları söylüyor: "Yatırımlar genelde yenileme yatırımları olarak kaldı. Çünkü mevcut sistem kentlerin potansiyelini ortaya çıkarmaktan uzak. Biz Tire ve Bayındır gibi çiçekçilik ve süt üretiminde uzmanlaşmış ilçelerimiz gibi ilçeler için özel teşvikler hazırlanması gerektiğini düşünüyoruz. Yerelde kalkınma olmadan ülkenin büyümesi mümkün olmayacak."

Teşvik sisteminden memnun olan iller de yok değil. Bu illerin başında Türkiye'nin tekstil ve otomotiv başkenti Bursa geliyor. 2013'te 3,5 milyar dolarlık sıfırdan yatırım çeken Bursa, 2014'te de 2,6 milyar dolarlık yeni yatırıma ev sahipliği yaptı. Haksız ithalat uygulamalarına karşı getirilen vergilerin yerli üreticiyi motive ettiğini dile getiren Bursa Ticaret ve Sanayi Odası (BTSO) Başkanı İbrahim Burkay, "Biz Bursa olarak hız kesmeden yatırım yapmaya ve yatırım çekmeye devam ediyoruz. 2014'te 7 bin yeni istihdam yarattık. İthalat vergileri konusundaki doğru tavır devam ettikçe, yatırımların da artacağını düşünüyoruz" şeklinde konuşuyor.